

EINDTERMEN MAATSCHAPPIJORIËNTATIE

Titel: Eindtermen Maatschappijoriëntatie voor het inburgingsprogramma

Auteur: Maria van der Vegt (Cinop) en Firië Suijker (Forum)

Datum: december 2001

Opmaak: Wies Stael

Referentienummer: 67592.OV/r/01-001eindtermen

Versie: Herzien versie CINOP/Forum

CINOP

Pettelaarpark 1

Postbus 1585

5200 BP 's-Hertogenbosch

Tel: 073-6800800

Fax: 073-6123425

E-mail: info@cinop.nl

[HTTP://WWW.CINOP.NL](http://www.cinop.nl)

INHOUD

Inleiding.....	1
1 Criteria voor het opstellen van de eindtermen.....	2
1.1 Uitgangspunten	2
1.2 Randvoorwaarden	3
2 Eindtermen maatschappijoriëntatie.....	4
2.1 Need to know	4
2.2 Nice to know	17
3 Aanbevelingen	19
3.1. Regelmatige evaluatie en revisie van de eindtermen maatschappijoriëntatie	19
3.2 Evaluatie van de Profieltoets maatschappijoriëntatie	19

INLEIDING

Dit rapport bevat de bijgestelde eindtermen maatschappijoriëntatie voor het inburgeringsprogramma voor nieuwkomers. De bijstellingen zijn door CINOP en Forum verricht in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. De eindtermen zoals door het ministerie vastgesteld 1997 bleken anno 2001 niet meer actueel. Docenten maatschappijoriëntatie en Bureau ICE (dat in opdracht van OCenW de Profieltoets Maatschappijoriëntatie ontwikkelt), hadden behoefte aan een actualisering van de eindtermen. Bureau ICE had bovendien bij de bestaande eindtermen enkele kanttekeningen ten aanzien van eenduidigheid, formulering en relevantie die in een revisie konden worden meegenomen.

Een klankbordgroep heeft CINOP en Forum terzijde gestaan bij de revisie van de eindtermen. De klankbordgroep bestond uit Knup Fuhrie Snethlage (inburgeringsonderzoek Amsterdam), Nelleke Koot (docent Friesland College), Dianne Manders (Bureau ICE) en Kim van der Zouw (Redaxis, in 1996 vanuit Forum samen met CINOP betrokken bij het opstellen van de eindtermen maatschappijoriëntatie in het kader van het Handboek Maatschappijoriëntatie).

De werkwijze bij de revisie was als volgt. Allereerst zijn om een goede discussie te kunnen voeren de criteria voor de eindtermen nog eens kritisch bekeken. Over de criteria bestond in de klankbordgroep geen verschil van mening. De formulering werd wel aangescherpt. Vervolgens zijn de eindtermen bijgesteld door CINOP en Forum in overleg met een klankbordgroep. In overleg met de klankbordgroep zijn tevens enkele aanbevelingen gedaan voor de toekomst.

Het rapport volgt deze activiteiten. We starten met de criteria voor het opstellen van de eindtermen. Dan volgen de bijgestelde eindtermen. We sluiten af met enkele aanbevelingen.

1 CRITERIA VOOR HET OPSTELLEN VAN DE EINDTERMEN

Om de discussie rond de eindtermen in goede banen te kunnen leiden is een aantal criteria opgesteld. We onderscheiden een aantal uitgangspunten of functionele eisen en een aantal randvoorwaarden.

1.1 Uitgangspunten

De Wet Inburgering Nieuwkomers beoogt met het inburgeringsprogramma nieuwkomers een handvat te bieden voor een eerste stap in de richting van integratie in de Nederlandse samenleving. Voor een invulling van maatschappijoriëntatie die aansluit bij de bedoeling van de wet zijn de volgende uitgangspunten van belang.

- De eindtermen moeten verwijzen naar inhouden die **noodzakelijk** zijn voor zelfredzaamheid en een basis vormen voor voorspoedige inburgering. Het gaat erom dat nieuwkomers problemen kunnen voorkomen en oplossen. Gedacht kan worden aan financiële problemen, juridische problemen, sociale problemen, problemen met de gezondheid en emotionele problemen. Centraal daarbij moet staan het inzicht in belangrijkste rechten en plichten en geschreven en ongeschreven regels en het wegwijs worden in het aanbod van relevante eerstelijns overheidsvoorzieningen en particuliere instanties in het land en de regio. Wegwijs maken is daarbij belangrijker dan encyclopedische informatie over de samenleving. Immers, de maatschappij is veranderlijk en informatie verouderd snel. Bovendien zijn er verschillen in de diverse regio's en instanties.
- De eindtermen moeten verwijzen naar **kenmerken die specifiek zijn voor de Nederlandse maatschappij**. Het is met name belangrijk aan te geven hoe zaken in Nederland geregeld zijn en wat Nederland daarin onderscheidt van andere samenlevingen. Verondersteld kan worden dat mensen beschikken over de competenties die nodig zijn zich staande te houden in een samenleving in het algemeen. Ook in andere samenlevingen is onderwijs, openbaar vervoer en gezondheidszorg. Wanneer nieuwkomers te kort blijken te schieten op bepaalde elementaire competenties om zich staande te kunnen houden in de samenleving, zoals lezen, rekenen of budgetteren, dan kan een aanvullend aanbod educatie worden verzorgd.
- De eindtermen moeten **haalbaar** zijn voor nieuwkomers die zich in een inburgeringsprogramma moeten oriënteren op de Nederlandse samenleving. Het programma maatschappijoriëntatie wordt verzorgd gedurende een relatief korte periode waarin de nieuwkomers veel op zich af zien komen en waarin ze niet perse ook al met alle behandelde aspecten van de samenleving te maken krijgen. Het moet dus gaan om een kennisbasis die van een dergelijke kwantiteit en kwaliteit is dat de nieuwkomers deze in het programma maatschappijoriëntatie kunnen verwerken. Een grote hoeveelheid zeer gedetailleerde encyclopedische informatie over de samenleving voldoet niet aan die eis. De eindtermen zijn daarom gericht op handelingssituaties rond fundamentele rechten en plichten en alledaagse handelingssituaties waarmee de grootste groep nieuwkomer te maken krijgt. Daarbij worden de nieuwkomers op weg geholpen. We gaan ervan uit dat nieuwkomers in de situatie zelf meer informatie kunnen horen en vragen. Zo horen ze als ouders op een school voor

voortgezet onderwijs daar wel wat basisvorming en studiehuis inhouden. Uitgangspunt is dat nieuwkomers zo snel mogelijk de Nederlandse taal leren. Dan hebben ze zelf toegang tot informatiebronnen en kanalen en kunnen ze gebruik maken van allerhande Nederlandstalige informatie die ruim voorhanden is. Informatiebronnen (personen, instanties en andere media) moeten dus in het programma worden opgenomen.

- De eindtermen moeten **aansluiten bij de vragen van de nieuwkomer** over de Nederlandse maatschappij. Bij het opstellen van de eindtermen zijn nieuwkomers geïnterviewd over hun ideeën ten aanzien van inhouden van een programma maatschappijoriëntatie. De meeste wensen hadden betrekking op handelingssituaties waarin ze moesten kunnen functioneren. Maar daarnaast bleek een betrekkelijk groot aantal nieuwkomers geïnteresseerd in een specifiek aantal aspecten van de Nederlandse samenleving die niet perse noodzakelijk zijn voor zelfredzaamheid en inburgering. Om die reden is er een onderscheid gemaakt tussen ‘need-to-know’-doelen en ‘nice-to-know’-doelen. In een programma maatschappijoriëntatie kan indien gewenst een aantal facultatieve eindtermen worden opgenomen.

1.2 Randvoorwaarden

De volgende eisen van buitenaf en ten aanzien van interne organisatie zijn van belang voor de formulering van de eindtermen:

- De eindtermen moeten **zo algemeen als mogelijk en zo specifiek als nodig** worden geformuleerd. Voorkomen moet worden dat ze al te vaak bijstelling behoeven. Zij moeten hiertoe op een bepaald abstractieniveau worden geformuleerd. Anderzijds moeten de eindtermen voor onderwijs- en toetsdoeleinden wel voldoende specifiek zijn. Bij bepaalde eindtermen is het aantal mogelijke invullingen dermate groot dat het veld behoefte heeft aan sturing. In die gevallen is een nadere toelichting opgenomen.
- Voor het inburgeringsprogramma is een bepaald **aantal uren** beschikbaar, waarvan het leeuwendeel noodzakelijk is voor het leren van de Nederlandse taal. Er is een kritische selectie van doelen noodzakelijk.
- Het inburgeringsprogramma moet **aansluiten bij de naturalisatieprocedure**. Als allochtonen genaturaliseerd willen worden moeten zij aantonen dat zij het Nederlands enigszins beheersen en enige elementaire kennis van de Nederlandse maatschappij hebben. Nieuwkomers met een voldoende resultaat op de Profieltoets Nederlands en Maatschappijoriëntatie kunnen vrijgesteld worden van de naturalisatietoets. Wat getoetst wordt in de Naturalisatietoets moet dus geleerd kunnen worden in het inburgeringsprogramma.
- De eindtermen moeten **inpasbaar zijn in de Blokkendoos**. (Vliet E. van en anderen (2000), *Educatie op maat. Blokkendoos*. Enschede, SLO.) In dit instrument, bedoeld om het onderwijs in educatie te programmeren, zijn de eindtermen voor educatie opgenomen. De eindtermen maatschappijoriëntatie zijn in de Blokkendoos aangehangen bij doelen Kennis van de Wereld. Bijstellingen van de eindtermen moeten daarin eenvoudig te verwerken zijn.

2 EINDTERMEN MAATSCHAPPIJORIËNTATIE

In dit hoofdstuk worden de bijgestelde eindtermen maatschappijoriëntatie beschreven, opgesplitst in ‘need-to-know’-doelen en ‘nice-to-know’-doelen. Alle eindtermen kunnen worden gepositioneerd op niveau 2 van de KwalificatieStructuur Educatie (KSE).

2.1 Need to know

Status

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun rechten en de plichten uit te oefenen die voortvloeien uit hun verblijfsrechtelijke status.

- Zij weten waar zij informatie kunnen inwinnen over de voor hen geldende mogelijkheden en beperkingen.

Deelnemers zijn in staat om op de juiste wijze melding te maken van gebeurtenissen die gevolgen hebben voor hun verblijfsrechtelijke status.

- Zij weten welke gebeurtenissen gevolgen kunnen hebben voor de status en waarover iets geregeld is in de vreemdelingenwet.
- Zij weten waar zij informatie over de vreemdelingenwet kunnen inwinnen.

Verbetering van status op termijn

Deelnemers zijn in staat om na verloop van tijd hun verblijfsrechtelijke positie te verbeteren door het aanvragen van een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd regulier/asiel, indien zij dat wensen.

- Zij weten wat voor- en nadelen van een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd (regulier of asiel) zijn.
- Zij weten waar en wanneer zij een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd (regulier of asiel) kunnen aanvragen en aan welke eisen ze dan moeten voldoen.

Deelnemers zijn in staat om na verloop van tijd hun verblijfsrechtelijke positie te verbeteren door het aanvragen van het Nederlanderschap, indien zij dat wensen.

- Zij weten wat voor- en nadelen van naturalisatie zijn.
- Zij weten waar en wanneer zij het Nederlanderschap kunnen aanvragen en aan welke eisen ze dan moeten voldoen.

Identificatieplicht

Deelnemers zijn in staat zich te identificeren.

Zij weten dat er een identificatieplicht is, voor wie die geldt en wat die inhoudt.

- Zij weten wie er wanneer naar hun identificatiebewijs mogen vragen.
- Zij weten wat een geldig identificatiebewijs is.

SoFi-nummer

Deelnemers zijn in staat om een SoFi-nummer aan te vragen.

- Zij weten wat een SoFi-nummer is, waar het voor nodig is en waar ze aan een SoFi-nummer kunnen komen.

Werknemer worden en zijn

Deelnemers zijn in staat om via de daarvoor geschikte kanalen werk te zoeken.

- Zij weten langs welke kanalen ze aan betaald werk kunnen komen en waar ze zich kunnen inschrijven.
- Zij kennen hun rechten en plichten als werkzoekende.
- Zij weten hoe sollicitatieprocedures in Nederland in grote lijnen verlopen.
- Zij weten dat de Nederlandse arbeidsmarkt gekenmerkt wordt door een sterke diplomacultuur.
- Zij weten aan welke voorwaarden het starten van een eigen bedrijf is gebonden en waar men terecht kan voor informatie en hulp.

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun rechten en hun plichten als werknemer uit te oefenen.

- Zij weten dat werknemers een arbeidsovereenkomst horen te hebben en welke rechten en plichten daar over het algemeen aan gekoppeld zijn.
- Zij weten dat er verschillende soorten dienstverbanden zijn en wat de consequenties zijn van bepaalde dienstverbanden.

Belangenorganisaties

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van de diensten van belangenorganisaties.

- Zij weten dat er in Nederland voor vrijwel elke maatschappelijke groepering belangenorganisaties bestaan en wat die over het algemeen doen (bijvoorbeeld vakbond, consumentenbond en lokale zelforganisaties).
- Zij weten dat men over het algemeen lid moet zijn van een belangenorganisatie om van haar diensten gebruik te kunnen maken en weten welke voorwaarden daaraan zijn verbonden.

Sociale Zekerheid

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van voorzieningen op het gebied van de sociale zekerheid.

- Zij weten dat er voor personen die niet meer (kunnen) werken een vangnet is, waaraan de hele bevolking (werkgevers, werkenden en uitkeringsgerechtigden) via belastingen en premies meebetaalt.
- Zij weten dat dit in bepaalde omstandigheden niet voldoende kan zijn en dat aanvullende maatregelen moeten worden getroffen (pensioen, bijverzekeren).
- Zij weten waar zij hierover informatie kunnen inwinnen.

Bijstandsuitkering

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van het recht op bijstandsuitkering.

- Zij weten dat er een bijstandsuitkering bestaat en onder welke voorwaarden deze wordt verstrekt.
- Zij weten waar ze een bijstandsuitkering kunnen aanvragen.

Bijzondere bijstand

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun recht op bijzondere bijstand.

- Zij weten dat er bijzondere bijstand bestaat en onder welke voorwaarden ze daarvoor in aanmerking komen.
- Zij weten waar ze bijzondere bijstand kunnen aanvragen.

Kinderbijslag

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun recht op kinderbijslag.

- Zij weten dat er kinderbijslag bestaat en onder welke voorwaarden ze daarvoor in aanmerking komen.
- Zij weten waar zij kinderbijslag kunnen aanvragen.

Rijksbelastingen

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun rechten en hun plichten als belastingplichtige uit te oefenen.

- Zij weten dat men van een inkomen, zowel uit werk als uit een uitkering, belastingen en premies moet betalen.
- Zij weten globaal om welke heffingen het gaat en wat daarmee gedaan wordt.
- Zij weten in welke frequentie salaris of uitkering betaald wordt en langs welke weg.
- Zij weten dat zij elke maand een inkomens- of uitkeringspecificatie (loonstrook) krijgen en elk jaar een jaaropgave, die ten behoeve van de belastingen goed bewaard moet worden.
- Zij weten waar zij de belangrijkste gegevens op loonstrook en jaaropgave kunnen vinden.
- Zij weten in welke gevallen het mogelijk is geld terug te krijgen van de belasting en ze weten waar ze dat kunnen aanvragen.

- Zij weten dat soms betaling in termijnen mogelijk is en in sommige omstandigheden vermindering of kwijtschelding.
- Zij weten waar zij informatie kunnen vragen over wat in hun specifieke situatie moet en mogelijk is.
- Zij weten waar zij hulp op het gebied van belastingen kunnen invoeren.

Regionale belastingen en heffingen

Deelnemers kunnen voldoen aan hun plicht regionale belastingen en heffingen te betalen en kunnen gebruik maken van hun rechten op kwijtschelding.

- Zij weten dat er regionale belastingen en heffingen betaald moeten worden en welke dat zijn.
- Zij weten hoe de betaling van lokale belastingen en heffingen gaat.
- Zij weten welke mogelijkheden er zijn voor betaling van lokale belastingen en heffingen in termijnen.
- Zij weten dat er soms mogelijkheden zijn voor bezwaar en kwijtschelding ten aanzien van lokale belastingen en heffingen en waar ze terecht kunnen voor informatie en hulp.

Geldzaken

Deelnemers zijn in staat om te betalen met diverse betaalmiddelen.

- Zij kennen het systeem van het papier- en muntgeld.
- Zij kennen andere manieren van betalen dan met papier- en muntgeld.

Deelnemers zijn in staat om een bankrekening te openen en te gebruiken.

- Zij weten waarom ze een bankrekening/girorekening moeten hebben.
- Zij weten waar ze een bankrekening kunnen openen en aan welke voorwaarden ze dan moeten voldoen.
- Zij weten hoe ze via de bankrekening kunnen betalen.
- Zij weten hoe zij met een pinpas en op bank of postkantoor geld op kunnen nemen.

Rechten en plichten als consument

Deelnemers zijn in staat hun rechten en plichten als consument uit te oefenen.

- Zij weten dat aankopen direct betaald moeten worden dan wel, bij grote aankopen, na een aanbetaling.
- Zij weten dat op duurzame artikelen doorgaans garantie wordt verstrekt.
- Zij weten aan welke voorwaarden zij moeten voldoen om gebruik te maken van die garantie.
- Zij weten wanneer artikelen geruild kunnen worden.

Burgerzaken

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van de diensten van de afdeling burgerzaken van de gemeente.

- Zij weten voor welke diensten men bij Burgerzaken terecht kan en aan welke eisen men daartoe moet voldoen.

Een huis kopen

Deelnemers zijn in staat een huis te kopen.

- Zij weten hoe ze een huis kunnen kopen via een particulier of een makelaar.

Deelnemers zijn in staat een hypotheek af te sluiten.

- Zij weten waar zij terecht kunnen voor een hypotheek en aan welke voorwaarden ze moeten voldoen om een hypotheek te krijgen.

Een huis huren

Deelnemers zijn in staat een huis te huren.

- Zij weten dat een huis huren kan via de gemeente en woningbouwverenigingen en particulieren.
- Zij weten waar zij informatie kunnen krijgen over de wijze waarop de verdeling van huurwoningen plaatsvindt en hoe ze daaraan mee kunnen doen.
- Zij weten dat de wachttijd bij het zoeken van een huis via gemeente of woningbouwvereniging afhankelijk is van de schaarste en de urgentie en welke rechten zij hierbij hebben.
- Zij weten in welke gevallen een huisvestingsvergunning van de gemeente nodig is en waar ze die kunnen krijgen.

Rechten en plichten als huurder

Deelnemers zijn in staat hun rechten en plichten als huurder uit te oefenen.

- Zij weten dat een huurcontract belangrijk is voor duidelijkheid over rechten en plichten.
- Zij weten wat er over het algemeen verwacht wordt van een huisbewoner: onderhouden, schoonmaken, geen burenoverlast veroorzaken.
- Zij weten welke onderhoudstaken voor rekening van de huurder komen.
- Zij weten hoe zij moeten handelen bij storingen of gebreken.
- Zij weten dat voor veranderingen aan de woning (waaronder het plaatsen van een schotelantenne) een gemeentelijk vergunning vereist kan zijn, hoe zij die kunnen aanvragen en wat die kost.
- Zij weten dat zij zich aan kunnen sluiten bij een bewoners- of huurdersorganisatie en dat zij deze ook op kunnen richten.

Huursubsidie

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun recht op huursubsidie.

- Zij weten dat er huursubsidie is en onder welke voorwaarden ze daarvoor in aanmerking komen.

- Zij weten waar ze terecht kunnen voor hulp en informatie en aanvraag.

Aansluiting gas, water, elektriciteit, telefoon en kabel.

Deelnemers zijn in staat de aansluiting van gas, water, elektriciteit, telefoon en kabel te regelen voor hun woning.

- Zij weten dat ze zelf moeten zorgen voor de aansluiting van gas, water, elektriciteit, telefoon en een kabelaansluiting voor radio en televisie in het huis, waar ze dat kunnen doen en welke voorwaarden daaraan zijn verbonden.

Omgaan met gas, water en elektriciteit

Deelnemers zijn in staat om op verantwoorde wijze met gas, water en elektriciteit om te gaan.

- Zij weten dat er in huis voor gas, water en elektra meters zijn en waar die zijn.
- Zij weten dat de meterstand van gas, water en elektra op gezette tijden wordt gecontroleerd.
- Zij weten dat de meteropnemer bij afwezigheid van de bewoners een briefje achterlaat en hoe zij daarop de meterstand kunnen invullen.
- Zij weten hoe ze op een (energie)zuinige en veilige manier met gas, water en elektriciteit kunnen omgaan.

Post en telecommunicatie

Deelnemers zijn in staat poststukken te versturen.

- Zij weten waar zij kunnen informeren naar posttarieven.
- Zij weten hoe een poststuk conform de regels geadresseerd moet worden.
- Zij weten hoe zij adressen en postcodes kunnen opzoeken.

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van diverse mogelijkheden om te telefoneren.

- Zij weten op welke wijze men kan telefoneren (telefooncel, mobiel, via vaste aansluiting en telefoonwinkel) en wat hiervan de kenmerken zijn.
- Zij weten waar ze terecht kunnen voor de gewenste faciliteiten om te telefoneren en aan welke voorwaarden dat gebonden is.
- Zij weten hoe ze achter een telefoonnummer kunnen komen.
- Zij weten welke betaalmiddelen mogelijk zijn in telefooncellen en hoe ze daaraan komen.

Afval

Deelnemers zijn in staat om zich op verantwoorde wijze van hun afval te ontdoen.

- Zij weten hoe en waarom afval gescheiden moet worden verzameld.
- Zij weten hoe, waar en wanneer afval gedeponeed moet worden en welke sancties er op overtreding van de regels staan.
- Zij weten dat de gemeente op vaste tijden zorgt voor het ophalen van het afval.
- Zij weten waar ze terecht kunnen voor informatie over de ophaalregeling.

- Zij weten dat ze elektrische apparaten kunnen inleveren en dat hiertoe op bepaalde apparaten een verwijderingspremie zit.

Gevaarlijke stoffen

Deelnemers zijn in staat om op verantwoorde wijze met gevaarlijke stoffen in huis om te gaan.

- Zij weten hoe zij gevaarlijke stoffen kunnen herkennen.
- Zij weten hoe zij risico's in het omgaan met gevaarlijke stoffen in huis kunnen voorkomen.

Gezondheidsklachten

Deelnemers zijn in staat in geval van gezondheidsklachten de huisarts te raadplegen.

- Zij weten dat ze bij gezondheidsklachten (lichamelijk en geestelijk) in eerste instantie naar de huisarts gaan en dat deze indien nodig zal doorverwijzen naar specialisten.
- Zij weten dat ze zelf een huisarts mogen kiezen (als er plaats is) en dat ze er ook weg mogen als ze dat willen.
- Zij weten welke rechten de patiënt heeft.
- Zij weten dat ze niet zonder verwijskaart en afspraak naar het ziekenhuis kunnen (behalve voor de Eerste of Spoedeisende Hulp).
- Zij weten dat bij doorverwijzing naar het ziekenhuis eenmalig een registratiekaartje moet worden gemaakt dat bij elk volgend bezoek moet worden meegebracht.

Verzekeringen

Deelnemers zijn in staat zich te verzekeren tegen financiële schade.

Deelnemers zijn in staat een inboedelverzekering af te sluiten.

- Zij weten waarom het verstandig is de inboedel in hun huis te verzekeren.
- Zij weten globaal welke schade een inboedelverzekering dekt.
- Zij weten waar ze een inboedelverzekering af kunnen sluiten.

Deelnemers zijn in staat om een aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren (AVP) af te sluiten.

- Zij weten waarom het dringend aangeraden wordt om een AVP te hebben.
- Zij weten waar ze een AVP kunnen afsluiten.

Deelnemers zijn in staat om een kostbaarhedenverzekering af te sluiten.

- Zij weten in welke gevallen een kostbaarhedenverzekering aan te raden is.
- Zij weten waar ze een kostbaarhedenverzekering af kunnen sluiten.

Ziektekostenverzekering

Deelnemers zijn in staat zich tegen ziektekosten te verzekeren.

- Zij weten dat het noodzakelijk is zich te verzekeren tegen ziektekosten.
- Zij weten wat dat inhoudt, waar dat kan, welke opties mogelijk zijn en aan welke voorwaarden ze dan moeten voldoen.

Medische noodgevallen

Deelnemers zijn in staat om in medische noodgevallen de noodzakelijke instanties in te schakelen.

- Zij weten wat ze moeten doen buiten de praktijken en in het weekend en waar informatie te vinden over de arts met weekenddienst.
- Zij weten wat ze moeten doen bij noodgevallen overdag.
- Zij kennen het alarmnummer en weten wanneer zij daarvan gebruik kunnen maken.

Medicijnen

Deelnemers zijn in staat om medicijnen te verkrijgen.

- Zij weten waar medicijnen verkrijgbaar zijn en onder welke voorwaarden.

Deelnemers zijn in staat om op verantwoorde wijze met medicijnen om te gaan.

- Zij weten waar ze informatie over (gebruik van) de medicijnen kunnen krijgen.
- Zij weten hoe ze medicijnen moeten bewaren.
- Zij weten dat overtollige medicijnen bij de apotheek ingeleverd kunnen worden.

Gebit

Deelnemers zijn in staat om gebruik te maken van de diensten van een tandarts.

- Zij weten dat ze voor gebitscontrole en -klachten naar de tandarts moeten en welke frequentie daarbij aanbevolen wordt.
- Zij weten dat ze zelf een tandarts mogen kiezen (als er plaats is) en dat ze er ook weg mogen als ze dat willen.

Zwangerschap

Deelnemers zijn in staat om in geval van zwangerschap gebruik te maken van beschikbare voorzieningen.

- Zij weten waar zij zich kunnen melden voor begeleiding en verloskundige hulp.
- Zij weten wat de begeleiding van de verloskundige inhoudt.
- Zij weten wanneer en waar zij zich kunnen melden voor kraamhulp.
- Zij weten wat de begeleiding en hulp van kraamverzorgsters en thuiszorg inhoudt.

Jeugdgezondheidszorg

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van voorzieningen in de jeugdgezondheidszorg.

- Zij weten welke diensten het consultatiebureau biedt en voor welke leeftijdsgroep die zijn bedoeld.
- Zij weten dat de gezondheid van schoolgaande kinderen wordt gecontroleerd door de schoolartsen.

Thuiszorg

Deelnemers zijn in staat om thuiszorg aan te vragen.

- Zij weten dat in bepaalde gevallen thuiszorg mogelijk is en weten waar daarvoor informatie is in te winnen.

Seksueel overdraagbare aandoeningen (inclusief AIDS)

Deelnemers zijn in staat om informatie te krijgen over (de voorkoming van) seksueel overdraagbare aandoeningen.

- Zij weten wat seksueel overdraagbare aandoeningen zijn.
- Zij weten waar ze (anonieme) hulp kunnen krijgen.
- Zij weten waar en via welke media zij informatie kunnen verkrijgen over voorkoming ervan.

Kinderopvang

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van kinderopvang.

- Zij weten dat kinderopvang mogelijk is.
- Zij weten welke opties er zijn voor de verschillende leeftijdscategorieën (voor- en naschoolse opvang, kinderdagverblijf, gastouders).
- Zij weten bij welke instanties zij informatie over mogelijkheden voor kinderopvang kunnen krijgen en hun kinderen kunnen aanmelden.
- Zij weten in grote lijnen welke kosten eraan verbonden zijn en welke bijdragen in de kosten mogelijk zijn.

Onderwijssysteem

Deelnemers weten in grote lijnen hoe het onderwijssysteem in Nederland in elkaar zit.

- Deelnemers weten welke typen onderwijs er zijn en voor welke niveaus en leeftijden die zijn bedoeld.
- Zij weten dat er leerplicht is en voor welke leeftijd die geldt en dat er sancties staan op het ontduiken van de leerplicht.
- Zij weten dat er op diverse schoolsoorten speciale voorzieningen kunnen zijn voor allochtone leerlingen en hun ouders.
- Deelnemers weten dat een startkwalificatie door de overheid wordt gezien als een goede basis voor een arbeidsmarktpositie en zij weten wat die kwalificatie kan zijn en via welke schoolsoort die kan worden bereikt.

Peuterspeelzalen/ voor- en vroegschoolse educatie

Deelnemers zijn in staat hun kinderen aan te melden bij de peuterspeelzalen (voor- en vroegschoolse educatie).

- Zij weten vanaf welke leeftijd kinderen naar peuterspeelzalen kunnen en hoe vaak.
- Zij weten globaal wat kinderen doen in peuterspeelzalen.
- Zij weten waar ze hun kinderen kunnen aanmelden en hoe in grote lijnen de aanmeldingsprocedure in zijn werk gaat.

Basisonderwijs

Deelnemers zijn in staat hun kinderen te laten deelnemen aan het basisonderwijs.

- Zij weten globaal wat kinderen in het basisonderwijs leren.
- Zij weten dat er keuzevrijheid is, om welke keuzes het gaat (openbaar of bijzonder onderwijs, onderwijsvisie, zwarte en witte scholen) en welke beperkingen er in de keuzevrijheid kunnen zijn.
- Zij weten dat kinderen met een handicap naar het speciaal onderwijs gaan en wat dat inhoudt.
- Zij weten waar zij hun kind kunnen aanmelden.
- Zij zijn in grote lijnen op de hoogte van de opvoedingscultuur in het Nederlandse onderwijs.
- Zij weten dat er in het basisonderwijs onderwijs rapporten worden gegeven en ouderavonden worden georganiseerd.
- Zij weten dat er altijd een afspraak kan worden gemaakt om te praten over hoe het gaat op school.
- Zij weten in grote lijnen welke betrokkenheid van de ouders verwacht wordt en/of mogelijk is.
- Zij weten op welke wijze en via welke media zij informatie over de kwaliteit van de scholen kunnen inwinnen.

Voortgezet en hoger onderwijs

Deelnemers zijn in staat hun kinderen (of eventueel zichzelf) deel te laten nemen aan het voortgezet onderwijs.

- Zij weten dat er in principe vrijheid van schoolkeuze is, maar dat die in het voortgezet onderwijs en daarna wordt beperkt door de mogelijkheden van het kind (op basis van toets, mening van leerkracht en ouders).
- Zij weten waar zij hun kinderen (of zichzelf) in kunnen schrijven op een school voor voortgezet onderwijs.
- Zij weten dat er in het voortgezet onderwijs rapporten worden gegeven en voor ouders voorlichting en ouderavonden worden georganiseerd.
- Zij weten op welke wijze en via welke media zij informatie over de kwaliteit van de scholen kunnen inwinnen.

Volwasseneneducatie

Deelnemers zijn in staat deel te nemen aan het onderwijs voor volwassenen.

- Zij weten wie onder welke voorwaarden aan volwasseneneducatie kunnen deelnemen en wat de mogelijkheden zijn.
- Zij weten waar zij informatie kunnen krijgen.

Buitenlandse diploma's

Deelnemers zijn in staat om in eigen land behaalde diploma's voor geldigheid in Nederland te laten waarderen.

- Zij weten dat in het buitenland behaalde diploma's in Nederland soms anders gewaardeerd worden dan in het eigen land.
- Zij weten waar zij hun buitenlandse diploma's kunnen laten waarderen en onder welke voorwaarden.

Studiekosten

Deelnemers zijn in staat om tegemoetkoming in de studiekosten aan te vragen.

- Zij weten wat de kosten zijn van peuterspeelzalen en diverse soorten onderwijs/ educatie.
- Zij weten waar zij informatie kunnen inwinnen over de mogelijkheden voor een tegemoetkoming in de kosten of studiefinanciering.

Lokale zelforganisaties

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van de diensten van lokale zelforganisaties.

- Zij weten dat er zelforganisaties zijn en weten globaal wat die doen.
- Zij weten waar zij deel kunnen nemen aan activiteiten van voor hen relevante zelforganisaties.

Tolkencentrum

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van de diensten van het tolkencentrum.

- Zij weten waar, wanneer en onder welke voorwaarden zij een beroep kunnen doen op het tolkencentrum.

Maatschappelijk Werk

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van het maatschappelijk werk.

- Zij weten wanneer en onder welke voorwaarden zij een beroep kunnen doen op het maatschappelijk werk (voor hulp bij problemen thuis en in relaties. Bijvoorbeeld: echtscheiding, geld, huisvesting, opvoeding).

Juridische Hulp

Deelnemers zijn in staat om bij problemen en conflicten juridische hulp te zoeken.

- Zij weten dat men in Nederland altijd mogelijkheden heeft om klachten in te dienen en te protesteren tegen slechte behandeling en beslissingen van de overheid en dat er allerlei instanties zijn die de taak hebben om daarbij te helpen.
- Zij weten dat discriminatie om redenen van geloof, sekse, ras en seksuele geaardheid niet is toegestaan en waar ze terecht kunnen in geval van discriminatie.
- Zij weten dat zij voor eerste hulp bij juridische problemen terecht kunnen bij Bureaus voor Rechtshulp en Wetswinkels/Rechtswinkels en onder welke voorwaarden.

Politie

Deelnemers kunnen gebruik maken van de diensten van de politie en aanverwante beroepen.

- Zij weten wanneer en waar ze een beroep kunnen doen op politie, stadswacht en wijkagenten.

Sociale en burgerraadslieden

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van de diensten van sociale en burgerraadslieden.

- Zij weten wanneer en waar en onder welke voorwaarden ze een beroep kunnen doen op de diensten van sociale en burgerraadslieden.

Openbaar vervoer

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van het openbaar vervoer.

- Zij weten dat het openbaar vervoer in Nederland bestaat uit trein, bus, treintaxi, tram en metro.
- Zij weten voor welke te vervoeren zaken en personen vervoersbewijzen nodig zijn, welke geldige vervoersbewijzen er zijn en waar zij die kunnen kopen.
- Zij weten dat er diverse kortingsmogelijkheden bestaan en waar daarover informatie kan worden ingewonnen.
- Zij weten waar ze informatie kunnen krijgen over de dienstregeling.

Verkeersdeelname

Deelnemers zijn in staat om veilig deel te nemen aan het verkeer.

- Zij kennen de belangrijkste Nederlandse gedrags- en verkeersregels en verkeerstekens die gelden voor voetgangers en bestuurders van (snor- en brom-) fietsen en scooters en motoren en auto's.
- Ze kennen het systeem van sancties.
- Zij weten waar zij nadere informatie kunnen inwinnen.

Gebruik (gemotoriseerd) vervoermiddel

Deelnemers zijn in staat om op verantwoorde wijze gebruik te maken van een (gemotoriseerd) vervoermiddel.

- Zij weten dat ze aan een aantal verplichtingen moeten voldoen om gebruik te mogen maken van (snor- en brom-) fiets en scooter, motor en auto en ze weten welke dat zijn.
- Zij weten waar ze terecht kunnen voor informatie en het voldoen aan de verplichtingen.

- Zij weten dat het niet verplicht is maar verstandig kan zijn naast de verplichte verzekering ook andere verzekeringen af te sluiten en waar daarover informatie kan worden ingewonnen.

Kiesrecht/ staatsinrichting

Deelnemers zijn in staat om (op termijn) gebruik te maken van hun kiesrecht.

- Zij weten dat Nederland deel uitmaakt van de Europese Unie.
- Zij weten dat Nederland een democratie is met een scheiding van kerk en staat en een parlementaire volksvertegenwoordiging die wetten maakt.
- Zij weten dat Nederland een koninkrijk is (waaronder ook de Nederlandse Antillen en Aruba vallen), met een koning of koningin die een voornamelijk ceremoniële rol heeft.
- Zij weten dat de rechten van de bevolking in de grondwet zijn vastgelegd, welke dat zijn en wat ze inhouden.
- Zij weten wie het land, de provincie en de gemeente besturen.
- Zij weten dat er op het niveau van het bestuur van Europese Unie, het land, provincie en gemeente geregeld verkiezingen worden gehouden en met welke frequentie.
- Zij weten wie in Nederland actief en passief kiesrecht hebben.
- Zij weten dat er stemrecht is en geen stemplicht.
- Zij weten aan welke verkiezingen vreemdelingen mogen deelnemen en onder welke voorwaarden.
- Zij weten dat er een meerpartijensysteem is en waar en langs welke media informatie te krijgen is over de ideeën en beginselen van de verschillende partijen.
- Zij weten in grote lijnen hoe de stemprocedure in zijn werk gaat.

Omgangsregels

Deelnemers kennen een aantal omgangsregels waarmee zij in het openbare leven geconfronteerd worden en zijn in staat conform die omgangsregels te handelen.

- Zij weten dat er over omgangsregels in Nederland zeer uiteenlopend gedacht wordt.
- Zij kennen gewoonten verbonden aan begroeting, kennismaking en afscheid (in persoon en telefonisch) met aandacht voor verschillen bij mannen, vrouwen, jongeren en ouderen et cetera.
- Zij kennen gewoonten bij bezoek.
- Zij weten dat in Nederland grote waarde wordt gehecht aan afspraken en op tijd komen.
- Zij weten dat het niet (geheel) kunnen nakomen van een afspraak van tevoren gemeld moet worden en dat het nalaten daarvan bij officiële instanties consequenties kan hebben.
- Zij kennen de belangrijkste gedragsregels in winkels.
- Zij weten dat ambtenaren hun werk goed moeten doen zonder daarvoor extra's of cadeaus te mogen aannemen.
- Zij weten wat de gebruikelijke gang van zaken is in situaties waarin ze moeten wachten.
- Zij weten wat de gebruikelijke gang van zaken is bij loketten.

Vrijwilligerswerk

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van de mogelijkheid om vrijwilligerswerk te verrichten.

- Zij weten wat voor- en nadelen van vrijwilligerswerk zijn.
- Zij weten waar zij kunnen informeren naar de mogelijkheden om vrijwilligerswerk te verrichten.

Sociaal-culturele activiteiten

Deelnemers zijn in staat deel te nemen aan sociaal-culturele activiteiten.

- Zij kennen de mogelijkheden van de openbare bibliotheek.
- Zij weten waar en onder welke voorwaarden volwassenen en kinderen lid kunnen worden van de bibliotheek.
- Zij weten waar volwassenen en kinderen terecht kunnen voor vrijetijdsbesteding (verenigingen, sport, culturele mogelijkheden, sociaal-cultureel werk).

Minimabeleid

Deelnemers zijn in staat gebruik te maken van hun rechten op financiële tegemoetkomingen voor de kosten van vrijetijdsbesteding in het kader van een minimabeleid.

- Zij weten dat sommige gemeenten een minimabeleid voeren dat erop gericht is mensen met een minimuminkomen financieel te ondersteunen in hun vrijetijdsbesteding.
- Zij weten waar zij daarnaar kunnen informeren.

2.2 Nice to know

Nederland Leren Kennen

Deelnemers kennen in grote lijnen een aantal aspecten van het land en de bevolking.

- Zij zijn op de hoogte van een aantal grote lijnen van de Nederlandse geografie.
- Zij zijn op de hoogte van een aantal grote lijnen van de Nederlandse geschiedenis.
- Zij zijn op de hoogte van de belangrijkste middelen van bestaan.
- Zij zijn in grote lijnen op de hoogte van de betekenis van christelijke feestdagen en de rol van het geloof in Nederland.
- Zij weten in grote lijnen welke plaats de Nederlandse taal in de wereld inneemt.
- Zij kennen een aantal bekende Nederlanders (kunstenaars, sportlieden, wetenschappers) en weten iets over hun werk.
- Zij weten waar ze nadere informatie over Nederland kunnen verkrijgen.

Gewoonten en gebruiken

Deelnemers zijn op de hoogte van een aantal gewoonten en gebruiken.

Zij kennen de feest- en gedenkdagen en zijn op de hoogte van de daaraan verbonden gebruiken.

Zij kennen gewoonten verbonden aan familiegebeurtenissen.

Kleurrijk Nederland

Deelnemers weten in grote lijnen welke bevolkingsgroepen op dit moment in Nederland leven en wat hun achtergrond is.

Leefvormen

Deelnemers zijn op de hoogte van in Nederland gangbare opvattingen over de omgang tussen mannen en vrouwen, jongeren en ouderen.

- Zij weten dat homoseksualiteit in Nederland over het algemeen geaccepteerd wordt.
- Zij weten dat openlijk betoon van genegenheid, zowel tussen personen van gelijk, als van verschillend geslacht, dikwijls voorkomt.
- Zij weten dat er in Nederland veel verschillende samenlevingsvormen bestaan die over het algemeen is gelijkwaardig geaccepteerd worden.
- Zij weten dat mannen en vrouwen in Nederland in principe geacht worden dezelfde rollen te vervullen.
- Zij weten dat ouderen in Nederland niet automatisch respect afdwingen op grond van hun leeftijd.

De eigen woonplaats

Deelnemers kennen in grote lijnen een aantal aspecten van hun eigen woonplaats en/of streek.

- Zij weten in welke wijken hun woonplaats is opgedeeld.
- Zij kennen een aantal bezienswaardigheden in hun woonplaats en/of waarom de woonplaats in het bijzonder bekend staat.
- Zij kennen een aantal bijzonderheden uit de geschiedenis van hun woonplaats en/of streek.

3 AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden enkele aanbevelingen gedaan naar de opdrachtgever rond de eindtermen en het onderwijs ten aanzien van maatschappijoriëntatie.

3.1. Regelmatige evaluatie en revisie van de eindtermen maatschappijoriëntatie

De eindtermen maatschappijoriëntatie zijn met deze bijstelling zo algemeen als mogelijk en zo specifiek als nodig geformuleerd. Hiermee zijn zij relatief ongevoelig voor de actualiteit. Toch blijft een geregelde evaluatie en bijstelling bij maatschappijoriëntatie noodzakelijk. Allerlei veranderingen in beleid, wetgeving en het leven van alledag hebben invloed op de eindtermen, zeker bij een vak als maatschappijoriëntatie. Wij doen dan ook de aanbeveling om de eindtermen tweejaarlijks te evalueren en waar nodig bij te stellen. Bij voorkeur geschiedt dat door een orgaan dat is aangewezen door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en hiertoe ook faciliteiten heeft. Er kan gedacht worden aan een constructie als in het beroepsonderwijs. Het Landelijk Orgaan Educatie (LOE) zou deze taak bijvoorbeeld kunnen krijgen. Zolang er geen organisatie is die het onderhoud van de eindtermen tot haar taken kan rekenen, kunnen CINOP en Forum deze taak vervullen.

De eindtermen en inhouden van maatschappijoriëntatie staan geregeld in de belangstelling van politiek en media. De discussie is daarbij veelal enigszins grillig en afhankelijk van de actualiteit. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat er onder allochtonen sprake is van een relatief hoge kindersterfte of een minder tolerante houding van allochtonen ten opzichte van homoseksualiteit, wordt er gevraagd of deze aspecten in het programma maatschappijoriëntatie zijn opgenomen. Voor zover inhouden passen bij de criteria van de huidige set eindtermen zijn ze daarin opgenomen of kan een revisie daartoe leiden. Soms echter betreft de discussie juist deze criteria en wordt het fundamentele uitgangspunt van de zelfredzaamheid ter discussie gesteld. In de huidige revisie is dit uitgangspunt door de klankbordgroep echter unaniem onderschreven als basis voor het programma maatschappijoriëntatie in het kader van de Wet Inburgering Nieuwkomers. Mocht de opdrachtgever hiertoe aanleiding zien, dan kan een evaluatie en revisie ook breder worden aangepakt en kunnen de huidige criteria ter discussie worden gesteld. Dat betekent uiteraard een andere aanpak en planning van de revisie.

3.2 Evaluatie van de Profieltoets maatschappijoriëntatie

De Profieltoets maatschappijoriëntatie, in opdracht van het ministerie van OCenW ontwikkeld door het Bureau ICE, wordt nu alweer enige jaren afgenomen. Vanuit het veld werden de afgelopen jaren diverse positieve en minder positieve opmerkingen geventileerd. De profieltoets is sinds de ingebruikname nog niet op zijn merites geëvalueerd. Weliswaar heeft het Bureau ICE een evaluatie uitgevoerd naar validiteit en betrouwbaarheid, maar deze evaluatie betrof niet de waardering door het

veld. Het zou goed zijn als de profieltoets in een wat breder kader werd geëvalueerd, waarbij de volgende vragen bijvoorbeeld kunnen worden meegenomen.

- Hoe bevalt de profieltoets op de ROC's wat betreft inhoud en vorm?
- Welke ontwikkelingen zijn gaande ten aanzien van de relatie profieltoets en instellingstoetsen?
- De subtoetsen zijn momenteel niet op basis van specifieke criteria gekozen. De klankbordgroep bracht de suggestie in de toets af te stemmen op de doelsituaties/ domeinen zoals beschreven in het rapport Nieuwe kansen voor taalonderwijs aan anderstaligen van de WRR (Emmelot en anderen, juni 2001).
- De toets bevat niet de eindtermen rond kiesrecht. Is de toets hiermee inzetbaar voor naturalisatiedoelstellingen? Hierover vindt momenteel overigens overleg plaats tussen de Immigratie- en Naturalisatiedienst en het Bureau ICE.

3.3 Evaluatie van het onderwijs maatschappijoriëntatie

Maatschappijoriëntatie heeft het in het onderwijs niet gemakkelijk. Er is nog steeds discussie over wat maatschappijoriëntatie nu eigenlijk moet zijn. De status is vergeleken met het Nederlands als tweede taal vaak gering. Bij tijdgebrek delft maatschappijoriëntatie vaak als eerste het onderspit. De mogelijkheden om het onderdeel snel na binnenkomst in de eigen taal aan te bieden blijven nog steeds beperkt, waardoor deelnemers soms erg lang op het aanbod moeten wachten. Docenten kampen met het probleem dat de informatie in de leermiddelen snel verouderd en de actualiteit moet worden bijgehouden. Uitgevers hebben grote moeite financiering voor (de bijstelling van) leermaterialen te vinden gezien de kleine en weinig kapitaalkrachtige markt. Het zou goed zijn de stand van zaken en problemen eens wat nauwkeuriger in kaart te brengen. Redt men het nu in het onderwijs met wat er is? Welk rendement behaalt men? Onder welke randvoorwaarden werkt men? Zijn docenten en deelnemers tevreden? Hieruit kunnen aanbevelingen naar voren komen voor de rendementsverbetering van het onderwijs maatschappijoriëntatie en de eventueel noodzakelijke beleidsmaatregelen.